

slo

Onderlegger bij
**matrix Basisvaardigheden
in samenhang**

VERSIE PRIMAIR ONDERWIJS

“Samenhang kan bijdragen aan betekenisvol onderwijs doordat verbindingen ontstaan tussen contexten, leergebieden, vakken en beroepenvelden.”

- Wetenschappelijke Curriculumcommissie, 2021.

Waarom werken aan basisvaardigheden in samenhang?

Het werken aan basisvaardigheden in samenhang met andere leergebieden is nooit een doel op zich. Samenhang is wel een middel om andere doelen te bereiken. Zo kan werken aan basisvaardigheden in samenhang bijdragen aan betekenisvol onderwijs, aan het efficiënter leren, beter onthouden en meer gemotiveerd zijn om te leren.

De complexe problemen van vandaag de dag laten zich steeds minder goed zuiver disciplinair oplossen. Daar zijn interdisciplinaire kennis en vaardigheden voor nodig. Een stem vóór samenhang impliceert niet automatisch een stem tégen losse vakken. Gedegen vakkennis blijft van belang (Folmer, 2017). Dat geldt ook voor basisvaardigheden: bepaalde kennis en vaardigheden uit de leergebieden Nederlands, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap moeten eerst apart aangeleerd worden, omdat ze voorwaardelijk zijn voor toepassingen binnen het leergebied of in een ander leergebied. Zonder beheersing van de tafels van vermenigvuldiging kan een leerling niet leren delen, zonder vaardigheid in het lezen enz.

Kernboodschap 1:

Het versterken van de basisvaardigheden moet in het **hele lesprogramma** terugkomen: binnen de vakken of leergebieden zelf én in samenhang. Zo kunnen leerlingen bij wereldoriëntatie leren om nog beter te lezen en te schrijven.

Op welke manieren kun je werken aan het versterken van basisvaardigheden in samenhang?

Aandacht besteden aan het versterken van basisvaardigheden in het hele lesprogramma kan op verschillende manieren (Folmer, 2016):

1. Samenhang binnen leergebieden

Bij samenhang binnen leergebieden gaat het om samenhang tussen verschillende inhoudelijke domeinen. Bijvoorbeeld: Binnen het leergebied taal kun je gelijktijdig werken aan doelen uit de domeinen lezen en spelling.

2. Samenhang tussen leergebieden

Bij samenhang tussen leergebieden zijn er verschillende verschijningsvormen mogelijk:

a. Afstemming tussen vakken;

Bijvoorbeeld: Bij het leergebied mens en maatschappij wordt gerekend met afstanden en schaal. Bij rekenen-wiskunde kan voorafgaand het rekenen met het metriek stelsel of het rekenen met schaal aangeleerd worden. Vervolgens leren leerlingen deze vaardigheid toepassen bij mens en maatschappij.

b. Samenhangende deelcurricula;

Bijvoorbeeld: lezen bij taal en teksten geschiedenis.

c. Volledig geïntegreerd onderwijs.

Bijvoorbeeld: In een project over afval werken leerlingen aan kennis en vaardigheden uit de leergebieden taal, rekenen-wiskunde en mens en natuur.

Er is onderzoek dat bevestigt dat werken in samenhang tussen leergebieden werkt: er zijn aanwijzingen dat taalgericht vakonderwijs voor zowel het leren van taal als het leren van vakinhoud bevorderlijk is (Wilschut & Pijls, 2018).

3. Samenhang tussen **binnenschools en buitenschools** leren

Hierbij kan gedacht worden aan samenwerking met vervolgonderwijs, het bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen in de vorm van bijvoorbeeld praktische opdrachten, werkstukken, maar ook aan gastlessen en excursies waarbij een beroep wordt gedaan op basisvaardigheden.

Bijvoorbeeld: Schooltuinprogramma's op basisscholen. Het lijkt erop dat basisschoolleerlingen die in een dergelijke realistische omgeving kennis opdoen over de natuur, ook beter presteren in natuurwetenschappen (Wilschut & Pijls, 2018).

4. **Doorlopende leerlijn** (sectoroverstijgend)

Bij doorlopende leerlijnen gaat het over leerlijnen die sectoroverstijgend zijn; van de voorschoolse periode naar het po, van po naar vo en van vo naar vervolgonderwijs: op welke momenten wordt er gewerkt aan de basisvaardigheden?

Bijvoorbeeld: In het 1014-onderwijs gebruiken scholen doorlopende leerlijnen van po naar vo om goede keuzes te maken in het schooleigen curriculum.

Kanttekeningen bij samenhang vanuit onderzoek

Veel veronderstelde voordelen van geïntegreerd onderwijs en vermeende effecten op leerprestaties zijn grotendeels onbewezen. Maar ook voor de nadelen van vakkenintegratie is weinig empirisch bewijs. Daarnaast is het vormgeven van geïntegreerd onderwijs lastig: het is moeilijk om meerdere vakgebieden op hetzelfde niveau te overzien. Het allerbelangrijkst is dat leraren ruimschoots tijd krijgen om zich te scholen en plannen en materiaal te ontwikkelen.

Een reden om toch met een geïntegreerd curriculum te werken kan zijn omdat op schoolniveau vanuit visieontwikkeling gekomen is dat er onderwijsdoelen zijn rondom samenhang die belangrijk worden gevonden. Daarnaast is bewezen dat taal en vakinhoud elkaar gunstig kunnen beïnvloeden, bijvoorbeeld via taalgericht vakonderwijs of vakgericht taalonderwijs.

Hoe aan de slag met samenhang in je eigen onderwijspraktijk?

De allereerste stap is om tijdens je lesvoorbereiding haakjes te zien voor samenhang. Een haakje kan een concept of vaardigheid zijn die ook in andere domeinen binnen het leergebied aan de orde komt of juist in een ander leergebied.

Het haakje voor samenhang kan vervolgens uitgewerkt worden tot een moment in de les om de samenhang met het andere domein of leergebied te expliciteren en te verdiepen. Dit kan door te vertragen en vervolgens in te zoomen op de samenhang. Dit moment van vertragen kan kort zijn (enkele betekenisvolle voorbeelden noemen) of langer (een satellietlesje invoegen om langer stil te staan bij het samenhangende concept of vaardigheid).

Kernboodschap 2:

Aandacht voor basisvaardigheden en ruimte voor andere vakken kunnen én moeten samengaan. Daarmee voorkomen we dat het onderwijs verschaalt.

Samenhangmatrix Basisvaardigheden

De afgelopen jaren zijn veel materialen ontwikkeld rondom samenhang. SLO verzamelde concrete en praktische voorbeelden van materialen waarin basisvaardigheden in samenhang worden aangeboden en ordende deze voorbeelden in de Samenhangmatrix Basisvaardigheden. Deze matrix bevat lesmaterialen (inspiratie) en bronnen (verdieping) om zelf aan het werk te gaan om basisvaardigheden in samenhang te versterken.

“SLO vindt het belangrijk dat het versterken van de basisvaardigheden in het hele lesprogramma terugkomt. Aandacht voor basisvaardigheden en ruimte voor andere vakken kunnen en moeten samengaan”.

- Tromp, 2021.

Bronnen

Agirdag, O., Biesta, G., Bosker, R., Kuiper, R., Nieveen, N., Raijmakers, M., van Tartwijk, J., & Boogaard, M. (2021). *Samenhang in het curriculum. Verdiepende studie Wetenschappelijke curriculumcommissie* (pp. 1-41).

Folmer, E. (2016). *Curriculaire samenhang*. Enschede: SLO.

Tromp, S. (2022). SLO: Aandacht voor basisvaardigheden in hele lesprogramma. SLO. <https://www.slo.nl/@20552/slo-aandacht-basisvaardigheden-hele/>

Wetenschappelijke Curriculumcommissie (2021). *Verdiepende studie Samenhang in het curriculum*.

Wilschut, A., & Pijls, M. (2018). *Effecten van vakkenintegratie: Een literatuurstudie*. Hogeschool van Amsterdam, Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding.

